УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Београд, 15. фебруар 2016.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ **Употреба архетипских структура у прози Џејмса Џојса**, кандидаткиње **Ирине Ковачевић**

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

   1) Датум и орган који је именовао комисију:

      30.септембар 2015, Наставно-научно веће Филолошког факултета у Београду

   2) Састав комисије:

      1. др Зоран Пауновић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2006), Филолошки факултет у Београду;

      2. др Радојка Вукчевић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2004), Филолошки факултет у Београду;

      3. др Александра Јовановић, ванредни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2012), Филолошки факултет у Београду

2. БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Ирина Ковачевић рођена је 1986. године у Добоју, Босна и Херцеговина. После завршене Гимназије – општи смер, 2006. године уписује основне академске студије на Факултету за стране језике у Београду, одсек за енглески језик и књижевност, на којем дипломира 2010. године и стиче звање дипломираног филолога – англисте. Исте године (школске 2010/11.) уписује мастер академске студије на Филолошком факултету у Београду, студијски програм Језик, књижевност и култура. Након одбране завршног рада: „Ток свести представљен кроз енглеску књижевност: *Уликс* Џејмса Џојса“, дипломира и стиче академско звање мастер професор језика и књижевности. На истом факултету уписује докторске академске студије (школске 2011/12.), модул Књижевност, на којима је

положила и одбранила све испите и студијске истраживачке радове са највишом оценом.

Поља њеног интересовања су модерна енглеска и америчка књижевност, књижевна критика и књижевно превођење. Редовно објављује научне и стручне радове у часописима. Живи и ради у Београду.

3. БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

1. Ковачевић, Ирина. “Manifestation of Epiphanies in *A Portrait of the Artist as a Young Man*.” *Речи*, 5.6 (2013): 217 – 227. Београд: Факултет за стране језике.

2. Ковачевић, Ирина. “A Poststructural Reading of *Ulysses* Acording to Kristeva’s Intertextual Theories: Case Study – “Penelope”.” *Речи*, 6.7 (2014): 89 – 105. Београд: Факултет за стране језике.

3. Ковачевић, Ирина. “Popular Culture in its Postmodern Context: Vladimir Nabokov’s *Lolita*.” *Belgrade BELLS.* Vol. 6 (2014): 273 – 291. Department of English Language and Literature. Belgrade: Faculty of Philology.

4. Ковачевић, Ирина. “Post - colonialism in Alan Paton’s *Cry, the Beloved Country*: Reconciliation in a ‘New World’.” *Анали Филолошког факултета* 26.1 (2014). Београд: Филолошки факултет. *У штампи.*

5. ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидаткиње, Комисија је закључила да кандидаткиња Ирина Ковачевић испуњава све услове за израду дисертације.

6. ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложен др Зоран Пауновић, редовни професор Филолошког факултета, Одсек за англистику. Библиографија проф. Зорана Пауновића, поред осталог, обухвата и следеће радове

1. Džejms Džojs, *Uliks* (prevod, komentari i pogovor), prvo izdanje CID, Podgorica, 2001; drugo izdanje Geopoetika, Beograd, 2003.
2. *Istorija, fikcija, mit (Eseji o angloameričkoj književnosti)*, Geopoetika, Beograd, 2006, 215 str
3.*Gutači blede vatre* (*Američki roman Vladimira Nabokova*) Prosveta, Beograd, 1997, 400 str.
4.Coping with 9/11: History in the Making in Don DeLillo's and Paul Auster's Fiction", *History, Politis, Identity: Reading Literature in the Changing* World (Marija Knežević i Aleksandra Batrićević-Nikčević, ur.), Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2008, str. 151-168.
5."Objava broja 9/11", poglavlje u knjizi *Šta čini dobru knjigu*, prir. Svetlana Gavrilović, Narodna biblioteka Srbije, 2008, str. 155-174.

Комисија сматра да проф. др Зоран Пауновић испуњава све услове за ментора докторске дисертације Ирине Ковачевић.

7. ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

1) Оцена формулације назива тезе (наслова):

Комисија закључује да је радни назив тезе *Употреба архетипских структура у прози Џејмса Џојса* прикладан, и да добро репрезентује суштину предложеног истраживања.

2) Оцена предмета (проблема) истраживања:

Предмет истраживања предложеног рада тиче се употребе архетипских структура у прозном стваралаштву Џејмса Џојса. Предложени рад се првенствено заснива на Џојсовим прозним делима, а то су: збирка приповедака *Даблинци* (1914), драма *Изгнанаици* (1916), постхумно објављени рукопис *Стивен херој,* који ће Џојс касније преобликоваати у свој први роман - *Портерт уметника у младости* (1916), његово (1922) и *Финеганово бдење* (1939).
Основни приступ грађи вршиће се са становишта архетипске и јунговске (психоаналитичке) критике, Јунговог концепта *колективно несвесног*, који се

састоји од *архетипова*. На јунговску критику неминовно се надовезује и критика његових ученика, сарадника и истомишљеника попут: Јоланде Јакоби, Мари-Луиз фон Франц, Ериха Нојмана, Ендрјуа Семјуелса и других. Управо овај књижевни метод у највећој мери биће примењен у испитивању и анализи Џојсове прозе.
Џојсови романи, нарочито *Уликс* и *Финеганово бдење,* "неприступачни" су и загонетни, па се један од циљева овог истраживања огледа у тежњи ка потпунијем разумевању Џојсове приповедне прозе. То би се могло постићи употребом Јунгове теорије која користи архетипове у препознавању значења симболичких аспеката у Џосовим књижевним остварењима. Као теоријска основа за употребу јунговских архетипова у Џојсовој прози наводиће се и користити учења различитих књижевних теорија у мери у којој је то релевантно за предмет истраживања.

Предложени рад би у крајњем исходу требало да представи аналитички и критички преглед Џојсове прозе као мноштво интертекстуалних слојева конструисаних тако да осмишљено отеловљују архетипске слике које се „обраћају" читаоцу и позивају на многобројна и увек нова, дубља и темељнија читања. Дакле, Џојсова проза би се могла разумети боље са аспекта јунговске (психоаналитичке) критике и архетипске критике, односно њиховом применом приликом читања и интерпретације Џојсових дела.

3) Библиографија прелиминарних истраживања:

Кандидаткиња је приложила опсежну прелиминарну библиографију коју чини преко педесет библиографских јединица. Навешћемо један део те библиографије:

1. Adamson, Joseph. "Northrop Frye, Semiotics, and the Mythological Structure of Imagery." *RSSI,* 13.3 (1993): 85-100. Florida: University of South Florida. Print.

2. Armstrong, Karen. *A Short History of Myth.* London: Conongate Books Ltd, 2005. Print. Barthes, Roland. *Mythologies.* Ed. and trans. A. Lavers. New York: Farrar, Straus and Giroux, 1991. Print.

3. Bloom, Harold. *The Western Canon: The Books and School of the Ages*. New York: Harcourt Brace and Company, 1994. Print.
4. —. *Genius: A Mosaic of One Hundred Exemplary Creative Minds.* New York: Warner Book, Inc., 2002. Print.
5. —. *The Anatomy of Influence: Literature as a Way of Life.* Devon, Pennsylvania: Yale University Press, 2011. Print.
6. Bodkin, Maud. *Archetypal Patterns in Poetry: psychological studies of imagination*. New York: Vintage Books, 1958. Print.
7. Burgess, Anthony. *ReJoyce.* New York: W.W.Norton and Company, 1956. Print.
8. Burke, Lucy, Tony Crowley and Alan Girvin. *The Routledge Language and Cultural Reader.* London and New York: Routledge, 2000. Print.
9. Campbell, Joseph. *The Hero with a Thousand Faces.* Princeton: Princeton University Press, 1973. Print.
10. —. *Pathways to Bliss: Mythology and Personal Transformation*. Ed. D. Kudler. Novato, California: New World Library, 2004. Print.
11. Campbell, Joseph, and Henry M. Robinson. *A Skeleton Key to Finnegans Wake: Unlocking James Joyce's Masterwork.* New York: Harcourt, Brace and Co, 1944. Print.
12. Campbell, Joseph, and Bill D. Moyers. *The Power of Myth.* New York: Anchor Books , 1991. Print.
13. Campbell, Joseph, Phil Cousineau, and Stuart L. Brown. *The Hero's Journey: Joseph Campbell on His Life and Work*. Novato, California: New World Library, 2003. Print.
14. Coyle, John. *James Joyce: Ulysses / A Portrait of the Artist as a Young Man. A reader's guide to essential criticism.* New York: Palgrave Macmillan, 1997. Print.

15. Eliade, Mircea. *The Myth of the Eternal Return: or, Cosmos and History*. Trans. Willard R. Trask. New York: Harper and Brothers, 1959. Print.
16. —. *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion*. Trans. Willard R. Trask. California, Sand Diego: Harcourt, Brace and World, Inc., 1959. Print.
17. —. *Images and Symbols: Studies in Religious Symbolism.* Trans. Philip Mairet. New York: Sheed and Ward, 1961. Print.
18. —. *Rites and Symbols of Initiation.* Trans. Willard R. Trask. New York: Harper and Row, 1958. Print.
19. *Ellmann, Richard. James Joyce. New York: Oxford University Press. Rev.Ed, 1959. Print.*
20. Fargnoli, A. N. and M. P. Gillespie. *Critical Companion to James Joyce: A Literary Reference to his Life and Work.* New York: Fact on File, Inc., 2006. Print. (Rev. Ed. of: *James Joyce A to Z: The Essential Reference to His Life and Work.* 1995.)
21. *Frazer, James Georg. The Golden Bough: A Study in Magic and Religion. Project Gutenberg. 23 Mar, 2003. Web. 10 Aug. 2015.*
22. Frey, Northrop. *Anatomy of Criticism.* Princeton, NJ: Princeton University Press, 1973. Print.
23. Gifford, Don. *Joyce Annotated: Notes for Dubliners and A Portrait of the Artist as a Young Man.* Berkeley: University of California Press, 1982. Print.
24. Gifford, Don, and Robert J. Seidman. *Ulysses Annotated: Notes for James Joyce's Ulysses*. Berkeley: University of California Press, 1988. Print.
25. Graham, Alan. *Intertextuality.* London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2000. Print.
26. Jacobi, Jalonde. *Complex/archetype/symbol in the Psychology of C.G. Jung*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1974. Print.
27. Jung, C. G, and Aniela Jaffé. *Memories, Dreams, Reflections.* Trans. Richard and Clara Winston. London: Fontana Press, 1995. Print.
28. Kimball, Jean. "A Jungian Scenario for Ulysses." *Comparative Literature Studies*, 19.2 (summer, 1982): 195-207. *JSTOR Archive*. Web. 29 Oct. 2014.

29. Kristeva, Julia. *Revolution in Poetic Language*. Trans. Margaret Waller, with an introduction by Leon S. Roudiez. New York: Columbia University Press, 1984. Print.
30. Kristeva, Julia, and Toril Moi. *The Kristeva Reader*. Trans. Leon S. Roudiez and Seán. Hand.New York: Columbia University Press, 1986. Print.
31. Lakoff, George, and Mark Johnson. *Metaphors We Live By.* Chicago: Chicago University Press, 2003. Print.
32. Neumann, Erich. *Great Mother: An Analysis of the Archetype.* Trans. Ralph Manheim. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1974. Print.
33. Stubbings, Diane. "Anglo-Irish Modernism and the Maternal: From Yeats to Joyce." *James Joyce Quarterly*, 41. 1/2, Post-Industrial Joyce (fall, 2003 - winter, 2004): pp. 301-304. *JSTOR Archive*. Web. 27 Jul. 2015.

4) Циљеви истраживања, план рада, методе и очекивани резултати

Циљ предложене тезе јесте да истражи употребу архетипских структура у Џојсовом књижевном опусу.

Очекује се да ће предложени рад потврдити следеће хипотезе:

- Усавршавајући употребу архетипских структура које садрже трајне мотиве људског понашања, Џојс поставља и решава проблем индивидуације и трансформације личности, и то је један од основних поступака које обједињују његово стваралаштво.
- У Џојсовој прози присутни су у великој мери, како архетипски, тако и мотиви садржани не само у митовима, него и у ширем опсегу ранијег књижевног стваралаштва. Њихово порекло је разноврсно: део ових структура директно се ослања на ирску традицију, а највећи део махом потиче из европске (старогрчке) традиције с повременим освртом на Исток и културолошке разлике.
- Употреба јунговских архетипова у Џојсовој прози има функцију да означи типичне парадигматске заплете, ликове, теме и друге елементе књижевног текста, а који и до данас актуелном мишљењу овог психоаналитичара, упућују на универзална људска искуства. У том смислу, у Џојсовој прози, архетипски су, на

пример, ***ликови*** јунака, изгнаника, жртве, неверне жене; узорна ***искуства***, попут детињства (невиност/наивност, одрастање), материнства (велика мајка, плодност), очинства (ауторитет, мудри старац); веза са ***мотивима*** вода и земља, смрт и рођење, путовање, а њихово присуство у свим религијама и митологијама несумњиво сведочи о дубокој повезаности појединачних облика несвесног, без обзира на то у којој ће се култури човек родити и у којој ће се образовати.

- На основу свепрожимајућих архетипских слика, ликова и тема, на основу ирског и европског (књижевно-митолошког) наслеђа, као и историјских околности, у Џојсовој прози назначеног периода, из психологије и антропологије рађа се специфични књижевно-критичи потенцијал: 1. И само књижевно стваралаштво је делатност психе 2. Књижевни текст се третира као симптом на основу којег се долази до директног, али тешко приступачног значења 3. У случају јунговске критике, улогу симптома играју – *симболи*, а улогу скривеног смисла – *архетипови* 4. Књижевни текст представља структуралну аналогију са јунговским процесом *индивидуације* и *трансформације* , што би значило да анализа ових психолошких процеса може да буде и модел за књижевну анализу.

Очекује се да ће предложена студија кроз одабране примере из Џојсове прозе и успостављање валидних аналогија са јунговском и (архетипском) критиком, кроз јасан критички преглед и анализу, потврдити ове претпоставке и тиме расветлити и учинити приступачнијим симболични и (психо)аналитички аспект Џојсовог стваралаштва. Израда овог рада требало би да обухвати неколико фаза, са пратећом методологијом:

1. Фаза дескрипције. У првој фази рада, у средишту пажње је упознавање са кључним ставовима и приказ главних смерница Јунговог теоријског дела учења, његових идеја о архетиповима и колективно несвесном. Јунг је теорију несвесног пренео на терен истраживања колективних представа, уочавајући у уметничким делима архетипске структуре које излазе изван оквира индивидуалног несвесног. Његова теорија извршила је огроман утицај на психоаналитичко мишљење о књижевности, јер према Јунгу све што доживљавамо има психички карактер. Архетип (Јунг 1919.) је скривена представа укорењена у колективно несвесном која влада људском психом (*psyche*). Архетипови, као надиндивидуалне структуре,

опиру се рационалној анализи. Сличан однос према архетипским структурама имаће и Нортроп Фрај (*Анатомија критике*). Он је у својим трагањима за истоветношћу људског ума упоредно истраживао и уметничка дела. У његовој структуралистичкој концепцији, архетип је повратна слика која омогућава међусобно повезивање два књижевна дела а захваљујући томе и интеграцију књижевног искуства. Дакле, нагласак је на главним правцима, тенденцијама и водећим теоретичарима и критичарима датог периода. Посебан акценат у првом делу рада и првој фази његове израде биће стављен на чињеницу да Џојсова књижевност представља "сусрет" између архетипова и свести, који није карактеристичан само за критичне животне ситуације или визије, него и интензивно уметничко стварање.

2. Фаза анализе. Након прикупљања и проучавања критичке литературе поменутих аутора, те након прикупљања и одабирања најрепрезентативнијих делова Џојсовог књижевног корпуса, односно оних делова текста који би требало да послуже као примери у којима се задати проблем најбоље и најлакше ишчитава, у другој фази се врши анализа грађе. Циљ у овој фази израде рада јесте да се у одабраном прозном корпусу поменутог аутора пронађу и потврде постојећи јунговски основни архетипови (као што су: *сопство, его, сенка, персона, анима и анимус*), ситуациони архетипови (потрага, путовање, иницијација, смрт и поновно рађање), архетипски ликови (јунак, мудри старац, изгнаник, жртвено јагње, мајка, отац) и симболи (вода, земља, светлост тама, рај и пакао, кула, дворац), као и да се објасни њихов значај у контексту ауторовог приповедног стваралаштва, али и у ширем контексту друштвених и културних тенденција.

3. Фаза успостављања аналогија. Очекује се да ће друга и трећа фаза израде пружити основу за средишњи део рада. На основу анализе обављене у претходној фази, као и закључака стечених путем индукције и дедукције, трећа фаза ће се усредсредити на успостављање аналогија између различитих делова Џојсовог књижевног корпуса, са циљем да се између њих утврди веза и да се покуша класификација пронађених архетипова. Хронолошким редоследом, овде би уследила поглавља посвећена појединачним делима, односно анализи репрезентативних архетипских структура у њима и начина на који их Џојс

представља. Треба имати у виду да се поједини ликови, искуства и мотиви појављују у више дела, те ће рад тежити да успостави аналогије међу архетипским структурама различитих дела и на тај начин их додатно осветли, али и укаже на Џојсову истрајност у приказивању универзалног животног искуства које је карактеристично свим људима.

4. Фаза синтезе. На основу аналогија успостављених у претходној фази, врши се синтеза свих испитаних елемената и стечених сазнања, са циљем да се утврди постојање општих образаца, њихов значај и функција, те да се преиспитају постављене хипотезе и донесу одговарајући закључци. Посебан нагласак у закључку биће стављен на улогу коју архетипови и архетипске структуре као општи обрасци играју у стварању специфично џојсовског прозног израза.

Израду предложеног рада прате и одговарајуће методе истраживања:

1. Методе дефинисања, дескрипције и компарације. Дескриптивне методе и методе дефинисања примењиваће се првенствено (али не и искључиво) током прве фазе истраживања и писања рада. Поред ових, у првој фази биће присутне и методе компарације, у оној мери у којој је за циљеве рада потребно успоставити везе између јунговске критике с једне, и архетипске критике осталих теоретичара с друге стране. Употреба метода компарације, дефинисања и дескрипције није ограничена на прву фазу израде, већ чини основ и за наредне фазе истраживања и писања.

2. Методе анализе и синтезе. Такође су заступљене у свим фазама истраживања, а посебно у фази анализе одабраног корпуса и фази синтезе испитаних елемената.

3. Методе индукције и дедукције. Као основне методе логичког закључивања, индукција и дедукција су присутне у свакој фази истраживања.

4. Метода компилације. Такође присутна у свакој фази истраживања, ова метода ће се примењивати увек у комбинацији са другим методама, како би предложена студија у што већој мери понела лични печат аутора.

5. Методе класификације. Методу класификације, као најједноставнију и најстарију научну методу, користимо за систематску и потпуну поделу општег

појма на посебне. Ова метода биће најзаступљенија у централном делу рада, током фазе анализе.

5) Закључак

На основу наведених података о кандидаткињи, Комисија закључује да је Ирина Ковачевић подобна за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија закључује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области англофоне књижевности.

На основу наведених података о ментору, Комисија закључује да је др Зоран Пауновић подобан за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидаткиње Ирине Ковачевић и предложене теме докторске дисертације *Употреба архетипских структура у прози Џејмса Џојса*, а да се за ментора именује др Зоран Пауновић, редовни професор Филолошког факултета у Београду.

др Зоран Пауновић, ред. проф.

др Радојка Вукчевић, ред. проф.

др Александра Јовановић, ванр. проф.